

LEREN VOORLEZEN VOOR LATER

ROC Midden-Nederland (Amersfoort)
en Bibliotheek Eemland

LEZEN IN HET MBO

Of een jongere nu leert voor kapper, administratief medewerker, veiligheidsassistent of kraamverzorger, het vak Nederlands staat bij vrijwel elke mbo-opleiding op het rooster. In het mbo omvat dit vooral spelling en spreek- en schrijfvaardigheid. Het lezen van fictie is, anders dan in het voortgezet onderwijs, niet wettelijk verplicht. Toch willen steeds meer mbo-opleidingen hier wel wat mee, om via het lezen van boeken hun studenten taalvaardiger te maken. Om opleidingen hierbij te helpen startte in 2017 de pilots de Bibliotheek *op school* in het mbo. Het Koning Willem I College in Den Bosch en Deltion College in Zwolle gingen hier als eerste mee aan de slag, iets later volgden ROC Midden-Nederland, locatie Amersfoort en Aventus in Apeldoorn, Deventer en Zutphen. Net als bij de Bibliotheek *op school* po en vmbo werken school en lokale Bibliotheek samen om de taalvaardigheid via vrij lezen op school en thuis te bevorderen. De ervaringen van het ROC Midden-Nederland in Amersfoort en Bibliotheek Eemland kun je lezen in deze brochure.

COLOFON

OPDRACHTGEVER

Kunst van Lezen

TEKST

Bea Ros, Zunneberg & Ros Tekstproducties

FOTO'S

Jørgen Koopmanschap

Met dank aan Bibliotheek Eemland en ROC Midden-Nederland, locatie Amersfoort

VORMGEVING

Lijn 1, Haarlem

VOOR MEER INFORMATIE

kunstvanlezen.nl | leesmonitor.nl | lezen.nl

debibliotheekopschool.nl | kb.nl

april 2019

LEREN VOORLEZEN VOOR LATER

Ze gaan later werken als pedagogisch medewerker of onderwijsassistent. En dus moeten PWO-studenten tijdens hun opleiding iets leren over boeken, (voor)lezen en leesplezier. Daarom kozen ROC Midden-Nederland en Bibliotheek Eemland dit als speerpunt voor hun samenwerking binnen de pilot de Bibliotheek op school mbo.

Helemaal afwezig was voorlezen niet in de opleiding pedagogisch medewerker en onderwijsassistent (PWO). Het kwam kort aan bod bij de lessen over taalactiviteiten met kinderen, vertelt Els Degeling, docent Nederlands binnen Welzijn College van ROC Midden-Nederland in Amersfoort. 'Maar een goede instructie in interactief voorlezen en informatie over boeken ontbraken.'

Dat bleek een gemis. Een van de eerste activiteiten die studenten op hun stageplek zelfstandig mogen doen is voorlezen aan baby's, peuters of basisschoolleerlingen. Dat ging ze nog niet echt goed af, hoorde Degeling terug van praktijkopleiders op de stageplekken. Ook studenten zelf vonden het lastig.

Ze pakte de handschoen op en riep daarbij de hulp in van Bibliotheek Eemland. 'We werkten al samen. Zo gingen onze eerstejaarsstudenten op bibliotheekbezoek. De pilot van de Bibliotheek op school bood ons de kans om een structurele samenwerking aan te gaan.' Najaar 2017 tekenden de directies van Welzijn College en Bibliotheek een samenwerkingsovereenkomst.

Eigen leesplezier

Om PWO-studenten beter voor te bereiden op de beroepspraktijk is het curriculum op twee punten versterkt: er is meer aandacht voor beroepsvaardigheden als interactief voorlezen en kennis van het boekenaanbod én voor eigen leesplezier en taalvaardigheid van de studenten. Dat laatste is een voorwaarde voor het eerste, stelt Diny Scheper, specialist vo/mbo en vanuit Bibliotheek Eemland coördinator van de pilot. 'Als studenten zelf plezier in lezen krijgen, gaan ze beter lezen en zien ze eerder het belang van voorlezen.' Degeling knikt: 'Hoe kun je voorlezen als je zelf een uitgesproken hekel aan lezen hebt?'

Om dat zelf lezen te bevorderen staat er in het eerste en tweede jaar een half uur per week vrij lezen op het rooster. De bibliotheek stelt leencollecties op maat samen, aansluitend bij het niveau en de interesses van de studenten. 'Denk aan boeken van Eenvoudig Communiceren, non-fictie, spannende leesboeken van Mel Wallis de Vries, Helen Vreeswijk, Dirk Bracke en waargebeurde en realistische verhalen over bijvoorbeeld loverboys en ongewenste zwangerschap', somt Scheper op.

Aan het begin van een blok van negen weken staat een kar met de boeken in de klas en mag elke student er eentje uitkiezen. 'Studenten ontdekken door het vrij lezen dat ze toch van lezen houden. Sommigen vinden het echt moeilijk om na een half uur dat boek weg te leggen', vertelt Scheper. Degeling vult aan: 'Ik had een meisje uit Polen met

ROC Midden-Nederland in het kort

- 3 locaties (Utrecht, Amersfoort en Nieuwegein)
- circa 18.000 studenten
- 13 colleges

Pilot Amersfoort

- studiejaar 2017-2018: 23 docenten, 11 klassen (samen circa 250 studenten): Pedagogisch werk en onderwijsassistent (PWO)
- Nieuw in studiejaar 2018-2019: serviceopleidingen niveau 2

Partners

- Bibliotheek Eemland
- Voorleesexpress
- Gemeente Amersfoort (serviceopleiding)

Budget voor twee schooljaren (2017-2019)

- ROC Midden-Nederland: € 10.500
- Bibliotheek Eemland: medewerker 2 uur per week
- Kunst van Lezen: € 7700
- Gemeente Amersfoort € 8000 (€ 5000 voor PWO en € 3000 voor serviceopleiding.)

Succesfactoren

Uitvoerend niveau

- leencollectie op maat
- aantrekkelijke beroepsgerichte collectie op school
- vrij lezen op het rooster
- authentieke opdrachten

Beleidsniveau

- de bibliotheek is niet louter leverancier, maar meedenkend partner
- korte lijnen tussen projectleiders van school en bibliotheek
- aanhaken bij infrastructuur en kennis die er al is (Voorlees-Express)

Strategisch niveau

- (financiële) steun van directies ROC en Bibliotheek
- gemeente die nut van leesbevordering inziet

een taalachterstand dat dolgraag *Judas* van Astrid Holleeder wilde lezen. Ze was alleen bang dat ze het in die negen weken niet uit zou krijgen. “Geen probleem, kijk maar hoe ver je komt”, zei ik. Pas vroeg ze of ik ook naar de tv-verfilming keek. “Ja, dat komt door jou, door jou wilde ik er ook meer van weten”, zei ik. Dat vond ze superleuk.’

Om te voorkomen dat het te vrijblijvend wordt, krijgen studenten vragen en opdrachten bij hun boek. Degeling: ‘Geen traditionele analyseopdrachten, maar bijvoorbeeld een ander einde bedenken of een interviewvraag formuleren aan de hoofdpersoon. Daar krijgen ze ook een cijfer voor.’

Aanvankelijk was het de bedoeling dat alle studenten een gratis bibliotheeklidmaatschap zouden krijgen. Maar dat stuitte op praktische problemen. ‘Het ROC trekt studenten uit de hele provincie, maar de gemeente wil geen subsidie geven aan studenten uit andere gemeenten. En iemand gaat ook liever in de eigen woonplaats naar de bibliotheek dan hier’, legt Scheper uit. ‘Toen hebben we dat maar losgelaten.’

Verteltas

Om het eigen leesplezier van de studenten te stimuleren is bewust gekozen voor een leencollectie en geen vaste schoolcollectie. ‘Zo kun je beter inspelen op de actualiteit en op wat jongeren willen lezen’, vertelt Degeling. Er is dankzij de pilot wel een bibliotheek op school gekomen, maar dan eentje met boekenaanbod voor kleine kinderen. Een beroepsgerichte collectie dus. Allesbehalve een overbodige luxe, vertelt Degeling. ‘Op school was net een beroepslokaal ingericht, met een keuken en kinderbedjes en zo. Maar de collectie prentenboeken was zwaar verouderd en weinig aantrekkelijk.’

De school investeerde in een nieuwe collectie 0-8 jaar, samengesteld door de leesconsulent van de bibliotheek. Studenten krijgen in het eerste jaar instructie in interactief voorlezen. Daarvoor zet de bibliotheek de coördinator van de VoorleesExpress in, die is immers al gewend vrijwilligers te trainen om in gezinnen voor te lezen.

Eerstejaars doen vervolgens een project met verteltassen en voor tweedejaars staat er een voorleeswedstrijd op het programma. ‘Studenten maakten eerder ook al een verteltas bij een prentenboek, maar die waren nogal wisselend van kwaliteit’, vertelt Degeling. ‘Dankzij de samenwerking met de bibliotheek maken ze nu verteltassen die de vrijwilligers van de VoorleesExpress echt gaan gebruiken. Het is overdonderend hoe leuk studenten het nu vinden om ze te maken. Ze denken er ook echt over na hoe je met een spelletje of praatplaat de woordenschat van jonge kinderen kunt stimuleren.’ Scheper vult aan: ‘Voor alle partijen werkt het: de vrijwilligers krijgen mooie educatieve verteltassen, de kinderen ontwikkelen hun woordenschat en studenten leren wat er allemaal komt kijken bij interactief voorlezen.’

Vakliteratuur

In hun eerste jaar brengen studenten ook een groepsbezoek aan de bibliotheek. ‘Wij spreken hen dan aan als lezer, als leidster en als profes-

sional', vertelt Scheper. 'Ofwel: we laten zien dat ze bij ons niet alleen terecht kunnen voor fijne leesboeken voor zichzelf en voorleesboeken voor hun stages, maar ook voor vakliteratuur. Bijvoorbeeld boeken over huilbaby's of autisme.'

Degeling hoopt dat haar studenten van die vakliteratuur gebruik gaan maken. 'Binnen het beroepsonderwijs gaat men er steeds meer vanuit dat studenten alles wel online vinden, er wordt nauwelijks nog vakliteratuur aangeschaft. Dat is funest. Het is echt een verkeerd idee dat je nooit een boek hoeft open te slaan om meer te weten te komen over kinderen met afwijkend gedrag.'

We zouden, zo denkt ze hardop, eens een plannetje moeten bedenken om het lezen van vakliteratuur aan te wakkeren. En ter plekke ontvouwen Degeling en Scheper het idee voor een leencollectie met vakliteratuur. 'Bijvoorbeeld voor onze derdejaars, die moeten vaak werkstukken maken waarin ze ook theorie moeten verwerken.'

Vliegwiel

De pilot loopt binnen de PWO-opleiding nu voor het tweede jaar. Inmiddels is er ook samenwerking op gang gekomen tussen de niveau-2 serviceopleidingen en de bibliotheek. 'Die valt formeel buiten de pilot, maar is er wel het gevolg van', vertelt Scheper. Ze heeft hiervoor onlangs gemeentelijke subsidie binnengehaald.

Zo kan de pilot een vliegwiel worden voor blijvende samenwerking van de bibliotheek met meer mbo-opleidingen, ook na afloop van de pilot. Dat was van meet af aan de inzet van de samenwerkingsovereenkomst. Gaat dat ook lukken? Het is nog een open vraag, maar Degeling en Scheper zijn positief gestemd. 'Het kostte ons twee jaar geleden niet veel moeite onze directies te overtuigen van het belang van lees- en taalbevordering', zegt Degeling. 'En dan is PWO nog een relatief makkelijke groep, daar zitten ook leerlingen bij die geen hekel hebben aan lezen.'

Bij studenten van niveau-2-opleidingen is dat anders, daar is leesbevordering echt heel hard nodig om hen taalvaardiger te maken.' Scheper is blij met deze verbreding van het werkterrein: 'Ik heb me altijd moeten richten op het vmbo tot 15 jaar, maar eigenlijk is de noodzaak in het mbo net zo groot. Misschien wel groter. We zien dat de samenwerking heel vruchtbaar is. En de gemeente ziet dat gelukkig ook.'

Nog niet alles wat gepland stond, is al gelukt. Zo zou Degeling graag zien dat alle collega's, en niet alleen de docenten Nederlands, zich betrokken voelen bij (voor)leesvaardigheid. 'Dat verhaal bij iedereen te laten landen, is moeizaam. De training die wij voor alle docenten wilden, is nog niet gelukt.'

Daar gaan ze de komende tijd meer werk van maken. Vergeleken met twee jaar geleden zijn er al grote stappen gemaakt. 'Fictie lezen is in het mbo formeel niet verplicht. Het was lange tijd behoorlijk uit beeld. Dat het nu weer op ons programma staat, is winst. Dat hadden we zonder de bibliotheek niet voor elkaar gekregen.' ■

Praktische tips

- koppel lezen aan het beroep, dat motiveert studenten
- werk met echte opdrachtgevers
- gebruik de mbo-monitor van de Bibliotheek op school om leesvoorkeuren van studenten te ontdekken
- maak collega-docenten medeverantwoordelijk voor leesvaardigheid
- laat zien dat vakliteratuur belangrijk is voor professionalisering

Specialist leesbevordering

0-12 jaar

Stichting Lezen heeft samen met ROC Midden-Nederland (Utrecht) het initiatief genomen voor het keuzedeel specialist leesbevordering 0-12 jaar. Dit keuzedeel (240 studie-uren) is gevalideerd en daarna heeft het ROC, mede op basis van de ervaringen bij de opleiding PWO in Amersfoort, en met hulp van Stichting Lezen, onderwijs- en examenmateriaal ontwikkeld. Aan bod komen onder meer (voor)lezen en het belang daarvan, het bevorderen van leesplezier en het maken van activiteitenplannen. Studenten binnen de mbo4-opleiding pedagogisch medewerker en onderwijsassistent kunnen zich hiermee specialiseren tot beginnend voorleescoördinator. Ze leren hoe ze kinderen, collega's en ouders bij (voor)leesactiviteiten kunnen enthousiasmeren, adviseren en begeleiden. Het lesmateriaal komt landelijk beschikbaar.

KUNST VAN LEZEN

Kunst van Lezen (Stichting Lezen en de Koninklijke Bibliotheek) is het preventieve onderdeel van het actieprogramma *Tel mee met Taal* van het kabinet om laaggeletterdheid te voorkomen en te bestrijden. Kunst van Lezen bestaat uit de programmalijnen *BoekStart*, de *Bibliotheek op school* en leesbevorderingsnetwerken.

DE BIBLIOTHEEK OP SCHOOL

Kunst van Lezen stimuleert sinds 2009 duurzame samenwerking op het gebied van leesbevordering en informatievaardigheden tussen bibliotheken en basisscholen door middel van de aanpak de *Bibliotheek op school*. Dit is een aanpak die zich richt op het optimaliseren van de samenwerking tussen scholen en bibliotheken. Centrale elementen daarbinnen zijn: het versterken van de leesomgeving op school (bijvoorbeeld door het inrichten van een hoogwaardige schoolbibliotheek), het aantonen van de effectiviteit van het programma en het vergroten van de deskundigheid van intermediairs op het gebied van leesbevordering en informatievaardigheden.

Vanaf 2013 bestaat de *Bibliotheek op school* op middelbare scholen, met name binnen het vmbo. Sinds 2017 is Kunst van Lezen gaan inzetten op de *Bibliotheek op school* mbo. Eerst door middel van enkele pilots, waaronder die op het ROC Midden-Nederland, locatie Amersfoort. Deze pilot is beschreven in deze brochure: *Leren voorlezen voor later. ROC Midden-Nederlands, locatie Amersfoort en Bibliotheek Eemland*.